

משך חכמה

פרשת נח-פרשת המבול- פסקא א - ח

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ד טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת המבול

בראשית ו, ט - ז, כד

פסקאות: א - ח

[א]

(ו, ט) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ אֶת הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּךְ נֹחַ: (ז, א) וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא אִתָּךְ וְכָל בְּיַתֶּךָ אֶל הַתֵּבָה כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה:

מדוע כתוב פעם "איש צדיק תמים היה בדורותיו" ופעם "צדיק לפני בדור הזה"

(ו, ט) צדיק תמים בדורותיו. הנה¹ שני דורות היו, דור אחד שלפני המבול ודור אחד שלאחר המבול. ובגמרא (עבודה זרה ו, א), תמים בדרכיו צדיק במעשיו. ופרש"י (שם) תמים - עניו ושפל רוח. צדיק - בלא חמס. והנה בדור שלפני המבול היה מעלתו שהיה בלא חמס, שכולם היו חומסים ושטופין בעריות והוא לא. אבל אחר המבול, היו כולם גדורים מעריות (בראשית רבה, ויצא ע, יב) ופרושין מחמס, אמנם תמים עניו ושפל רוח בדורו אין חשיבות, שאצלם לא היה חשוב צדיק. אבל אחר המבול שנשאר לבדו, וה' דיבר עמו וברכו והצילו והיה זן ומפרנס כל העולם ולא היה מתגאה, אז היה נחשב במה שהיה עניו. לכן אמר כי אותך ראיתי צדיק בדור הזה, ותמים לא זכר, ודו"ק².

על פי כן היה עניו, לכן היה מיוחד בענותו.

ועכשיו מיושבים כל התמיהות: א. הא דכתיב בדורותיו, באה התורה לכתוב באופן כללי על נח שהיה צדיק בכל הדורות, הן לפני המבול והן לאחר המבול. והכתוב בדור הזה, היה לפני המבול. ב. כשכתוב בתורה על צדקותו בשתי הדורות אומרת צדיק ותמים, כי היה גדולתו בדור לפני המבול שהיה צדיק, ובדור שאחר המבול שהיה תמים, אבל כשכתבת התורה על הצלתו בדור לפני המבול כתוב רק צדיק, כי זה היה ייחודיותו אז. ג. וה' בא להצילו בדור לפני המבול, לכן אמר לו רק צדיק, שעכשיו הוא צדיק ולא על העתיד שיהיה עניו. ד. ולכן כשבא להצילו אמר לו ה' רק "בדור הזה", כי מצילו על צדקותו עכשיו, בדור הזה בלבד. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

²תמצית דבריו: הטעם שכתוב פעם אחת "איש צדיק תמים היה בדורותיו", ופעם אחת "צדיק לפני בדור הזה" – כיון שצדיק הוא הפרוש מגזל ועריות, ותמים הוא עניו ושפל רוח. והיו שני דורות, לפני המבול ולאחר המבול. לפני המבול היה חשיבות נח שהיה צדיק, בדור שכולם רשעים, ולא זה שהיה עניו, כי בלאו הכי לא היה חשוב בעיניהם. ולאחר המבול לא היה חשוב בצדקותו, כי כולם פרשו מגזל ועריות, אבל היה מיוחד בענותו, לכן כשכתוב "דורותיו", שני דורות, כתוב "צדיק ותמים", וכשכתוב "הדור הזה" שלפני המבול, כתוב רק צדיק.

[ב]

¹ [א] (ו, ט) "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ אֶת הָאֱלֹהִים הַתְּהַלֵּךְ נֹחַ" ע"כ. יש לדקדק: א. מדוע בפרק ו פסוק ט כתוב "איש צדיק תמים היה בדורותיו", שתי דורות, ובפרק ז פסוק א כתוב וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא אִתָּךְ וְכָל בְּיַתֶּךָ אֶל הַתֵּבָה כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה, דור אחד. ב. בפרק ו פסוק ט כתיב צדיק ותמים, ובפרק ז פסוק א כתוב רק צדיק. ג. מדוע אמר ה' לנח (ז, א) שמצילו כיון שהוא צדיק, כדכתיב (ז, א) וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא אִתָּךְ וְכָל בְּיַתֶּךָ אֶל הַתֵּבָה כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה, והרי היה גם תמים. ד. מדוע כשה' אמר לו שמצילו אמר לו רק דור אחד, "בדור הזה".

והביאור בזה, על פי הגמ' בעבודה זרה (ו, א), דתמים הוא בדרכיו, וצדיק הוא במעשיו, ופרש"י (בגמ' שם) "תמים בדרכיו - עניו ושפל רוח. צדיק במעשיו - בלא חמס". עכ"ל. וכיון שנח חי בשני דורות, דור שלפני המבול ודור שלאחר המבול, מפרשת התורה שבכל דור היה נח מיוחד בדבר אחר. בדור שלפני המבול היה מיוחד בבחינה שהיה "צדיק", שהיה פרוש מגזל ועריות, וכל הדור היה פרוץ בגזל ועריות, שצדיק הוא הפרוש ממעשי גזל ועריות, אבל לא היה מיוחד במה שהיה עניו ושפל רוח, כיון שלא היה חשיבות לבני הדור ההוא מי שפרוש מגזל ועריות, לפיכך לא החשיבוהו כלל, ולכן לא היה לענותו חשיבות. שכאשר מעריכים אדם על חשיבותו יש מקום לגאווה, אבל אם בלאו הכי לא היה נחשב בעיניהם לא היה מקום לגאווה, לכן אין זה מיוחד שהוא עניו. אבל בדור שאחר המבול היה להפך, שלא היה ייחודיותו במה שהיה פרוש מגזל ועריות, כי כולם היו פרושים לאחר המבול מגזל ועריות, אבל היה ייחודי בענותו, כי לאחר המבול שנשאר לבדו מהמבול, וה' דיבר עמו, והיה זן ומפרנס את כל העולם ואף

משך חכמה

פרשת נח- פרשת המבול- פסקא א - ח

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ד טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

כמו דדרש רבי שמעון בחולין קכט א אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים, ורק לבהמת הפקר מותר (תוס' פסחים כב, ב ד"ה ואבר), דלא נהנה ולא מידי, רק הכא, מזונתן עליך, שחייבין לזונם, וכמו שאיתא בסנהדרין (קח, ב) עיין שם, ולכן בעי דוקא מאכל אשר יאכל, שתוכל להאכילן, לא איסור הנאה, ודו"ק⁴.

טו חלק ה דף קכב טור ד. ואיסור אכילה מותר להאכיל לבהמה. אבל כונת רבינו לאיסור הנאה אחר, ולא לאבר מן החי. ונראה שכונתו לעבודה זרה שאסורה בהנאה, ובני נח נאסרו בעבודה זרה. ומה שכתב רבינו, שאיסור הנאה מותר להאכיל לבהמה של הפקר, יש לציין מה שכתב במקור חיים, על הא דפסק המחבר (אורח חיים תמח, ו) וז"ל "שאסור להאכיל לבהמת הפקר חמץ האסור בהנאה וז"ל "הוא מהירושלמי [פ"ב ה"א] וז"ל: לא יאכל חמץ אפילו לכלבים במה אנן קיימין אם לכלבו היינו הנאה, אלא אפילו לכלבים אחרים. וא"כ ה"ה לעכו"ם. וזהו דוקא בחמץ בפסח משום דכתיב לא יאכל בצייירי אבל בשאר איסורי הנאה דנפקא מלא יאכל מותר, כמו שמשמע בשו"ת פני יהושע [סי' יב]. וכן מוכח מתוס' פסחים כ"ב ב' ד"ה ואבר מן החי דמותר לנכרי שלא בפניו הואיל ואינו מחזיק לו טובה ואף דמצרכינן קבורה לכל איסורי הנאה היינו משום תקלה אבל כשמאכיל לכלבים לא שייך תקלה. ואף שמדברי הגהות מיימוניות [חמץ ומצה פ"ג אות טז] משמע דאסור, מ"מ מדברי רש"י ותוס' משמע דמותר וכן מוכח מהא דלא כתב השו"ע דין זה בשאר איסורי הנאה" עכ"ל].

⁴ **תמצית דבריו: הטעם שכתוב: א. "אשר יאכל". ב. "לך ולהם" – ללמד, דה' אמר לנח שלא יתן לבהמות אוכל האסור בהנאה. דאע"פ שהיו בהמות הפקר, ובהמת הפקר מותר להאכילה איסור הנאה, דלא נהנה, מכל מקום, אמר לו ה', שכיון שמזונותן עליך, יש לך הנאה מאכילתן, לכן כתוב "אשר יאכל", שמשמעו שמוותר להאכיל לאחרים. והיה לך ולהם לאוכלה, שלך יהיה גם מותר אותו האוכל.**

[ג]

[ב]

(ו, כא) ואתה קח לך מקל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולקהם לאכלה:

מדוע כתוב: א. "אשר יאכל". ב. "לך ולהם".

(ו, כא) ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל וכו'. נראה פירושו:

³ [ב] (ו, כא) "ואתה קח לך מקל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולקהם לאכלה" ע"כ. יש לדקדק: א. מהו אריכות הלשון "אשר יאכל". ב. מהו הכונה "והיה לך ולהם לאכלה", די לכתוב והיה לאכלה.

והביאור בזה, דבחולין (קכט, א) דרש רבי שמעון דלשון "אשר יאכל" הכתוב בויקרא (יא, לד) לגבי הכשר זרעים, מלמד שאוכל שמותר להאכילו לאחרים, היינו לגויים, מקבל טומאת אוכלים, אבל אוכל שאינו יכול לגויים, כגון אבר מן החי שאסור לגוי לאכול, אינו מקבל טומאת אוכלים בהכשר. ולפי זה, גם כאן יש לדרוש דכונת התורה לומר לנח, שלא תאמר שאתה אסור לאכול איסורי הנאה, אבל לבהמה מותר להאכילה איסור הנאה, כיון שאין לך הנאה מאכילתה, שהרי בהמות הפקר הם שהביא לתיבה ואינם שלו, ולבהמת הפקר מותר להאכיל איסור הנאה כיון שאין נהנה מאכילתה (תוס' פסחים כב, ב ד"ה ואבר), מכל מקום, דע לך שכיון שמזונותן עליך, ונצטוותה ממני להאכילן, אפילו שהפקר הם, מזונותן עליך, ואתה נהנה מאכילתן, לפיכך אסור לך להאכילן איסורי הנאה. וקצת ראייה שמזונותן עליו הוא בסנהדרין (קח, ב) דמבואר שם עד כמה נצטער נח לדעת בדיוק מאכל של כל בהמה ובהמה, משמע שהיה חובה עליו לזונן.

ובזה מבואר כונת הכתוב, דאמר ה' לנח שיקח מאכל "אשר יאכל", שמוותר להאכילן לאחרים, ולא איסור הנאה, ומיושב דקדוק א. ולכן כתוב "והיה לך ולהם לאכלה", כלומר אכילתך תהיה כאכילתן, שמזונותן עליך ונהנה אתה מאכילתן, ועיקר כונת הכתוב לומר לנח שמזונותן עליו וחייב גמור יש לו להאכילן. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

[א. ה. ודע, דרבי שמעון בחולין איירי באבר מן החי שאסור להאכיל לגוי, דבן נח אסור באכילת אבר מן החי. ובכונה דקדק רבינו, וכתב איסורי הנאה ולא הזכיר בדבריו אבר מן החי, כיון שאבר מן החי מותר בהנאה כדאיתא בפסחים (כב, ב), ובירושלמי ערלה (פ"ג ה"א), וכן פסקו רבותינו הראשונים (רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ה, הלכה טו. האשכול, הלכות אבר מן החי דף קפז עמוד א. רבינו ירוחם - תולדות אדם וחווה נתיב

משך חכמה

פרשת נח-פרשת המבול- פסקא א - ח

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ד טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

יש אלקים בארץ, אבל כאן שעשה נח מצוה יתירה והוא לפרוש מאשתו, וכמו שאמר (בראשית ז, ה-ז) ויעש נח ככל אשר צוהו ה' ויבא נח ובניו כו', וזה מושג רק בנבואה מצד הגזירה לא מצד הנימוס, לכן כתיב כאן ה' שזה מורה על היותו מתגלה לנבראים בהרגשה פרטיות, שמרגישים את כבודו בהבדל מן הבריאה, ודו"ק⁶.

[ד - המשך]

עוד טעם למה כתוב בתחלה שם אלוקים ולאחר מכן שם הויה

ויותר יתכן⁷, דגם האיסור בתשמיש הוא ענין נימוסי, דהמולידים לימים מועטים, אם יולידו יחסר להם מזון ויפחדו שמא ימותו

[ד - המשך]

⁷ ויש לפרש עוד טעם מדוע כתיב ה' ולא אלוקים בפרשה זו. דבאמת אפשר לומר שמצות פרישה, נימוסית היא, כי לא ראוי להוליד בזמן הרעב כיון שחסר מזון, ולא רק בעלי החיים או הנשים שזמן ההריון שלהם הוא מועט - כי יש יולדות לשבעה - בודאי היה צריך להפרישם שלא ילדו בתיבה, אלא אפילו בעלי החיים שזמן הריונם מרובה היה צריך להפרישם, כדי שלא יהיו אלו שבעים ואלו רעבים. או מפני שלא ידע נח כמה זמן יהיו במבול, לפיכך היה צריך להפריש את כולם אפילו אלו שהריונם זמן רב.

ומחמת מצות פרישה היה לכתוב אלוקים, אבל כיון דכתיב בפרשה זו מצוות הבאת בהמות טהורות, כדכתיב (ז, ב) "מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ", והטעם שצויה להביא שבעה מהבהמות הטהורות כדי להקריב קרבנות, לפיכך כתיב שם הויה, דבקרבנות כתיב בכל חומש ויקרא שם הויה, והטעם מבואר בגמ' מנחות (קי, א) "תניא אמר רבי שמעון בן עזאי, בוא וראה מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהן לא אל ולא אלהים אלא ה', שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק".

ופרש"י (שם) כיון שיש הרבה סוגי קרבנות פרים, אילים, כבשים, כו' שלא יתנו פתחון פה חלילה לומר שכל אלוהות ציוותה קרבן אחר, לפיכך כתיב שם הויה, שהוא האחד יחיד מיוחד, ושהכל מאיתו יתברך. ובזה מיושב הדקדוקים לעיל, דבפרשת עשיית התיבה (פרק ו) כתיב רק בהמות טמאות שנים שנים, לכן כתיב שם אלוקים, אבל הכא בבהמות טהורות כתיב שבעה שבעה לקרבנות, לכן כתיב שם הויה. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

[ג]

(ז, א) ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראייתי צדיק לפני בדור הזה:

מדוע בתחלה כתוב שם אלוקים ולאחר מכן שם הויה

(ז, א) בא אתה וכל ביתך אל התיבה וכו'. הנה⁵ השבע מצוות שנצטווה אדם המה מושגים לנימוס המדינה ולהנהגה הטבעית, לכן כתוב בהן (בראשית ב, טז) ויצו אלקים, שזה מורה על כוח כל הכוחות הטבעיות אשר מורגש לכל מעיין על הבריאה בכללה כי

⁵ [ג] (ז, א) ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראייתי צדיק לפני בדור הזה" ע"כ. יש לדקדק: א. מדוע בציוי עשיית התיבה ועשייתה, כתוב רק השם אלוקים, (יב - ג) "וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כן ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר כו'", (כב) "ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה" ע"כ. ובציוי הכניסה לתיבה והכניסה לתיבה כתוב שם הויה דכתיב (ז, א) (א) ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך כו" וכתוב (ז, ה) ויעש נח ככל אשר צוהו ה' ע"כ. ב. בציוי ה' לאדם על ז' מצוות בני נח כתוב (ב, טז) ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מפל עץ הגן אכל תאכל הנה כתוב שם אלוקים.

והביאור בזה, שהשם אלוקים מורה על כוחות הטבע בעולם, שמהם ניכר לכל מעיין כי יש אלוקים בארץ, ושבע מצוות בני נח מצוותן כדי שיהיה קיום נימוסי בעולם שלא יגזלו זה מזה וכו', ולכן בכל מצוות אלו ציוה בלשון אלוקים, הן לאדם הראשון ב' מצוות, והן לנח על עשיית התיבה והצלת חיי האדם שהם להראות כי יש אלוקים בארץ בטבע העולם, אבל כשבא לצוות לנח על פרישות שלא להוליד, שזה אינו מצוה כמצוות הנ"ל, ציוה בלשון ה' כי שם זה מורה על נבואה, כי ציוי זה אי אפשר לעשות מדעתו רק מחמת ציוי ה' בנבואה, לפיכך כתיב שם הויה. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁶ תמצית דבריו: הטעם שכתוב בציוי התיבה ועשייתה שם "אלוקים", כי שם זה מורה על טבע העולם, וזה הצלת חיי העולם והמבול, אבל בכניסתה לתיבה ציוה ה' על פרישות, וזה לא נימוסי טבעי אלא נבואה אלוקית רק למי שהוא נביא, ונגלה אליו ה', לכן כתוב שם הויה.

משך חכמה

פרשת נח- פרשת המבול- פסקא א - ח

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ד טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[ה]

(ז, א) ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה:

למה לא אמר ה' לנח שהוא תמים

(ז, א) כי אותך ראיתי צדיק נו'. עיקר הנסיון של כל הנבראים היה ההסתפקות וקבלת מרות מנח ובניו, כן נסיון של נח היה העמל והסבלנות לכלכל כל מינים שונים לפי כלכלתם ולעשות

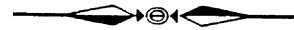
בתיבה. בריה שדרכה להאכילה ביום - האכלנוה ביום. שדרכה להאכילה בלילה - האכלנוה בלילה. האי זקיתא, לא הוה ידע אבא מה אכלה [אותה בריה, ששמה "זקיתא", לא ידע נח אבינו מהו מאכלה]. יומא חד הוה יתיב וקא פאלי רמונא [יום אחד היה אבינו יושב וחותר רימון]. נפל תולעתא מינה [נפלה תולעת מתוך הרימון] - ואכלה אותה הזקיתא. מיכן ואילך הוה גביל לה חיזורא [מאז אותו יום היה אבינו מגבל סובין במים], כי מתלע - אכלה [וכאשר הסובין היו מתליעים, היתה הזקיתא אוכלת את התולעים] "עוד סיפר שם לאליעזר: אריא [האריה] - אישתא זינתיה [אחזתו חמה], ומחמת חולי זה לא היה דורס משאר הבהמות שבתיבה. דאמר רב: לא בציר משיחא [לא פחות מששה ימים], ולא טפי מתריסר [ולא יותר משנים עשר יום] זינא אישתא [החמה יכולה לזון]. כלומר, אין לך חמה שלא תוכל לזון לפחות ששה ימים, שלא ימות בלא מאכל ומשתה. ואין לך חמה שזנה יותר משנים עשר יום. עוד סיפר שם: אורשינה [מין עוף הוא. ובלשון המקרא שמו "חול", ואינו מת לעולם], אשכחינה אבא דגני בספנא דתיבותא [מצאו אבא, נח, כשהוא שוכב בחדר הספון לו בתיבה], ולא בא לדרוש מאכל. אמר ליה אבא: לא בעית מזוני [וכי אינך צריך למזונות]? אמר ליה: חזיתך דהות טרידא, אמינא לא אצערך [ראיתי שאתה טרוד, ואמרת בליבי שלא אצערך]. אמר ליה אבא: יהא רעוא [יהי רצון] דלא תמות. שנאמר: "ואמר עם קני אגוע, וכחול ארבה ימים". הרי שעוף זה, ששמו "חול, מרבה ימים" ע"כ.

לפיכך, כשרצה ה' לומר לו מדוע זכה להכנס לתיבה, אמר לו רק מעלת צדיק, שבדור הזה לפני שנכנס לתיבה היה זה דבר גדול מאוד, אבל מעכשיו שנכנס לתיבה אין לו נסיון להיות צדיק אלא להיות תמים דהיינו סבלן ועניו, אבל בריש הפרשה אומרת לנו התורה מעלת נח שהיה צדיק ותמים, אבל ה' לא אמר לו מעלת התמימות, כדי שיקבל שכר עליה. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

מרעב, לכן אסורים כולם, שלא יהיו אלו שבעים ואלו רעבים, ועוד לא ידעו כמה יהיו בתיבה. אכן העיקר, משום דכאן צוהו השם יתברך שיקח מהטהורים שבעה, וזהו לצורך קרבן, לכן בקרבנות לא כתוב לא אל ולא אלקים רק ה', שלא ליתן פתחון פה כדברי בן עזאי סוף מנחות (ק, א), לכן כתוב ה' לבדו. ודו"ק⁸.

⁸ תמצית דבריו: יתכן לומר עוד טעם, מדוע בתחלה כתוב שם אלוקים ולבסוף שם הויה, כיון שבתחלה צוה ה' רק בהמות טמאות שנים שנים, לכן כתיב שם אלוקים, אבל כאן בבהמות טהורות כתיב שבעה שבעה לקרבנות, לכן כתיב שם הויה, כדברי רבי שמעון, שבקרבנות כתוב שם הויה ללמד שציוי כל הקרבנות מאיתו יתברך.

[ה]

⁹ [ה] (ז, א) "ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה" ע"כ. יש לדקדק, כיון דכתיב (ו, ט) "אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים הוה בדורתי", מדוע ה' לא אמר לנח שהוא תמים. [ולעיל פירשנו בדרך אחת] ונראה בזה, אף על פי שידיעת ה' אינה מכרחת (רמב"ם תשובה ה, ה) אבל ידיעת הנביא מכרחת, ואם מודיע ה' לנביא דבר, היא בהכרח להיות כן, לפיכך לא אמר ה' לנח כי הוא תמים, כי אז היה נטול בחירה, ולא היה מקבל שכר על תמימותו.

אבל מה שאמר לו כי הוא צדיק ונטל ממנו הבחירה, כיון שכשנכנס לתיבה, לא היה לו נסיון להיות צדיק להנצל מגזל ועריות, כי הוא ובניו היו פרושים מנשותיהם, וכן בעלי החיים היו כל מין ומין בנפרד, ולא היה נסיונות של גזל ועריות בתיבה, רק נסיון של סבלנות לקבל מרות מנח ולהסתפק באוכל שנותן, ועיקר הנסיון בתיבה היה הסבלנות, כי במקום צר וקטן קשה לבריות להיות סבלנים, כמו שמסופר בסנהדרין (קח, ב) [בתוספת פירוש חברותא] "אמר רב חנא בר ביזנא: אמר ליה אליעזר עבד אברהם לשם רבא [הגדול], בנו של נח, כתיב: "למשפחתיהם יצאו מן התבה", אתון היכן הויתון [אתם היכן הייתם]? כלומר, היאך הייתם יכולים להכין ענייניהם כך, כשכל מין לחוד, לעשות לכל אחד חפצו? אמרו ליה לאליעזר: אכן, צער גדול היה לנו

משך חכמה

פרשת נח-פרשת המבול- פסקא א - ח

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ד טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[1]

ז, ב-ג) מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו
וימן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו: גם מעוף
השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ:

מדוע בעופות מונה רק הטהורים, ובבהמה את הטהורים והטמאים

ז, ב-ג) גם מעוף השמים שבעה שבעה. מה¹¹ שלא זכר
שנים שנים מעוף הטמא, משום שגלוי וידוע לפניו שעופות
הטהורים מרובים, יעוין סוף אלו טרפות (חולין סג, ב). אבל
בהמות שטמאים מרובים, לכן הזכיר אותם¹².

נאמר כלל שמי שאינו מפריס פרסה ושוסע שסע טמא. ובעופות מונה
הטמאים, וממילא השאר טהורים. וקשה, מדוע בבהמה מנה הטהורים
ובעופות מנה הטמאים, ומפרש רבי, דבכל מקום מונה המיעוט, וממילא
השאר טמא או טהור, לפיכך, בבהמות שהטמאים מרובין מונה הטהורים,
ולהפך בעופות.

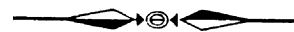
ועל פי זה מבואר היטב, דלפיכך מפרט שבעה שבעה בעופות הטהורים,
דנלמד מקל וחומר, דאם על המינים המרובים ציוה לנח להחיות מכל מין
ומין שבעה שבעה, קל וחומר שצריך להחיות שנים שנים [כבבהמות]
מהטמאים, שהמינים שלהם מעטים. [ואין להקשות, דיכתוב סתם
מהעופות, וילמד סתום מהמפורש, דדוקא אם מפרש שבעה, ילמד
מהמפורש, דהיינו שבעה מהטהורים, אבל אם היה כתוב סתם, לא היינו
לומדים מהמפורש].

אבל בבהמות הטהורות מעטות והטמאות מרובות, והוה אמינא, שכיון
שהם רבים לא ציוה להביא מכל מין ומין שנים שנים, לפיכך כתבה תורה
שמבהמה שאינה טהורה יכניס לתובה שנים שנים. [ואין להקשות, שיכתוב
בבהמה טמאה שנים שנים שהם מרובים, ונלמד קל וחומר לטהורות, דכיון
שלא גילה הכתוב שיביא שבעה שבעה, לא היינו יודעים שיביא שבעה
מהטהורות]. ומבואר הכל בסיעתא דשמיא.

¹² תמצית דבריו: הטעם שבעופות מונה רק הטהורים, ובבהמה
את הטהורים והטמאים, כיון שעופות טהורים מרובים
מהטמאים, וילמד קל וחומר, אם מהטהורים מביא, קל וחומר
מהטמאים. ובבהמות הוא להפך, שהטמאות מרובות מהטהורות,
לכן מנה את הטמאות. ומכל מקום מונה גם בהמות טהורות,

רצונם, וכמו שסיפר שם לאליעזר [בפרק חלק] (סנהדרין קח, ב),
ולסבול טרדתם מה שלא ישוער בשכל. ותמים פירשו בגמרא
(עבודה זרה ו, א) תמים בדרכיו וצדיק במעשיו, ותמים בדרכיו
הוא עניו וסבלן [רש"י (שם)], לכן ידיעת השם יתברך אינו מכריח
הבחירה (רמב"ם תשובה ה, ה), וידיעת הנבראים מכריח, לכן
אם גילה הדבר לנח שהוא תמים הלא היתה ידיעתו מכרחת
הבחירה (שם), והיה מוכרח על הסבלנות היתרה ועונותו, לכן
לא גילה השם יתברך אליו, ונשאר על זה בבחירתו חפשי
מההכרח, ולכך גדלה מעלתו, ודו"ק¹⁰.

¹⁰ תמצית דבריו: עוד טעם מדוע לא אמר ה' לנח שהוא "תמים",
ורק צדיק, כי ידיעת ה' לנבראים מכרחת, ואם היה אומר לו
שהוא תמים היה בהכרח צריך להיות תמים, ולא היה לו שכר על
זה, כי עיקר הנסיון מאז שנכנס לתובה היה להיות סבלן ועניו,
והיינו תמים, אבל צדיק כבר בלאו הכי אין נסיון כי היו פרושים.

[1]

¹¹ [ו] [ז, ב-ג) "מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו
וימן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו: גם מעוף השמים שבעה
שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ" ע"כ. יש לדקדק, דהנה כתבה
תורה בפסוק ב' מנין בהמות הטהורות והטמאות, ובעוף סתם וכתב שבעה
שבעה, [ופרש"י וז"ל "גם מעוף השמים וגו' - בטהורים הכתוב מדבר.
וילמד סתום מן המפורש" עכ"ל]. וצריך ביאור, מדוע באמת לא מפרש
הכתוב כמה עופות טמאים יביא, כשם שפירש בבהמות. ואם תאמר ילמד
סתום מן המפורש, אם כן גם שבעה שבעה בעופות לא לכתוב, אלא יכתוב
שיביאו גם עוף, וילמד סתום מן המפורש, דהיינו טהורות שבעה, טמאות
שנים.

והביאור בזה, על פי דברי הגמ' בחולין (סג, ב) וז"ל: "תניא רבי אומר, גלוי
וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות,
לפיכך מנה הכתוב בטהורה. גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעופות
טהורין מרובין על הטמאין, לפיכך מנה הכתוב בטמאין". פירוש, בפרשת
ראה (דברים פרק יד) מפורש בתורה הבהמות המותרות, ועל שאר הבהמות

משך חכמה

פרשת נח-פרשת המבול- פסקא א - ח

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ד טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

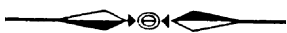
[ח]

ז, (ז, ח-ט) מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה: שנים שנים באו אל נח אל התבה וזכר ונקבה פאשר צנה אלהים את נח:

מדוע לא כתוב מן העוף הטהור

ז, (ז, ח-ט) ומן העוף¹⁵ כו' שנים שנים באו אל נח. הנה בעוף לא כתוב הטהור, שסימני העוף זפק וקורקבנו נקלף (חולין נט, א), סימנים שבפנים, ולא היה ידוע לנח. אבל בבהמות, הסימן מעלה גרה ומפריס פרסה (שם), סימנים שבחוץ. ואחרי זה כשעלו לתיבה ופרנסו יב חודש (בראשית רבה לג, ג), וראה מי באו שנים ומי באו שבעה, אז ידע כל הסימנים והמינים, וכמו שכתבו התוספות פרק אלו טריפות (סא, א ד"ה כל), דכל הדורס, מנח גמירי להו, ודו"ק¹⁶.

¹⁴ תמצית דבריו: הטעם שלא כתוב מעוף הטהור, ללמד שאפילו תרנגול דאגמא, דהזכר טמא, יביא שבעה, כיון שהזכר מוליד נקבה, ונקבה תרנגול דאגמא טהורה. ולכן כתיב כאן להחיות זרע.

[ח]

¹⁵ [ח] (ז, ח-ט) "מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה: שנים שנים באו אל נח אל התבה וזכר ונקבה פאשר צנה אלהים את נח" ע"כ. יש לדקדק, דהנה בבהמות מפורש שבאו טהורות ואינם טהורות, ובעוף סתם בזה. ונראה בזה, דסימני עוף טהור אינם ניכרים מבחוץ כסימני בהמה, ולא היה נח יכול לדעת מי טהור ורק לאחר שבאו לתיבה מאליהם, וראה מי שבעה ומי שנים, ידע מי טהור ומי לא, כמבואר בתוס' חולין (סא, א ד"ה כל). ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

¹⁶ תמצית דבריו: לא כתוב מן העוף הטהור, כיון שסימני עוף טהור אינם ניכרים מבחוץ כסימני בהמה, ולא היה נח יכול לדעת מי טהור. ורק לאחר שבאו לתיבה מאליהם, וראה מי שבעה ומי

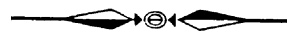
[ז]

ז, (ג, ג) גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ:

מדוע לא כתוב מעוף הטהור, ומדוע כתוב לחיות זרע

ז, (ג, ג) גם¹³ מעוף השמים שבעה כו' לחיות זרע על כל הארץ. בטורחים הכתוב מדבר, רש"י. והא דלא כתב בפירוש מעוף הטהור, אתי שפיר לפי מה שכתבו התוספות בנדה דף נ דתרנגולתא דאגמא, הזכר טמא והנקבה טהורה, יעוין שם. אם כן, במין כזה צוהו להביא שבעה, מפני שאף שהזכר טמא, אכן הוא לחיות זרע על כל הארץ, ובנקבה הנוולדת תהיה טהורה. וכן מדויק הפסוק, שכאן נזכר לחיות זרע, ודו"ק¹⁴.

שידע להביא שבעה שבעה.

[ז]

¹³ [ז, ג] (ג, ג) גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ" ע"כ. יש לדקדק, מדוע לא כתוב בשבעה דעופות בפירוש שהוא מהעוף הטהור. ונראה, דכיון שיש מין הנקרא תרנגול דאגמא שהזכר טמא והנקבה טהורה, כדאיתא בחולין (נ, ב), "אמר רב פפא תרנגול דאגמא אסור, תרנגולתא דאגמא שריא", ופירשו התוס' [בפירוש א'] שהם מין אחד, הזכר טמא כיון שאין לו סימני טהרה, והנקבה טהורה. ואף על פי שהזכר יוצא מנקבה טהורה, הוא טמא כיון שבתרנגול אינו יוצא ממנה אלא מביצה, וכן הנקבה אף למאן דאמר זה וזה גורם היא טהורה, אף על פי שיוצאת מזכר טמא, כיון שיוצאת מביצה].

ולפי זה אתי שפיר, שבמין כזה גם צוהו להביא שבעה שבעה, שאף על פי שהזכר טמא, מכל מקום, הוא מוליד גם נקבה והיא טהורה. ועל פי זה מיושב עוד דקדוק, דקשה, מדוע כתוב דוקא בעופות לחיות זרע, ולפי המבואר אתי שפיר, דהכתוב מפרש מדוע צוהו להביא ממין כזה שהזכר טמא שבעה שבעה, כיון שעיקר המטרה היא להחיות זרע, ועל ידי הזכר הטמא, יהיה זרע טהור, והיא הנקבה. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.